

Familjerådgivningens juridiska ramar

Vid KFR:s studiedagar 2013 ägnades en av dagarna till att klargöra de juridiska ramarna som reglerar familjerådgivningen. Vi guidades med stor kunnighet genom den juridiska snårskogen av Ulrika Ekebro. Hon är auktoriserad socionom med bred erfarenhet av sociallagstiftning och socialt arbete. Hon kan nås via hemsidan www.ekebroutveckling.se.

Inför studiedagen hade medlemmarna i KFR fått möjlighet att lämna in frågeställningar kring juridiska dilemman. Föreläsningen ägnades därför i huvudsak åt våra frågor och teman. Frågeställningarna handlade om vilka lagar, föreskrifter och rekommendationer som gäller, vilket regelverk som gäller när familjerådgivning bedrivs av annan utförare, kvalitetsfrågor och ledningssystem, tillämpningen av lex Sarah, tillsyn, sekretess, barns rätt, barn i våld och anmälningsplikten. De inkomna frågeställningarna finns här med som en bilaga.

Grovgörat till denna rapport har utförts av Kaarina Brygel vid Familjerådgivningen för boende i Gagnef, Leksand, Rättvik och Vansbro. KFR:s styrelse har sedan, under ledning av Kari Markkula vid Familjerådgivningen Råd & Stöd, Linköpings kommun, deltagit i slutredigeringen. Styrelsens förhoppning är att detta ska vara ett levande dokument där ändringar och kompletteringar kan göras allteftersom behov av det uppstår. Kontakta styrelsen med förslag till ändringar.

Innehåll	Sid
Vad styr arbetet?	2
Familjerådgivning – kommunens ansvar	2
Kommunens ansvar för god kvalitet	3
God kvalitet för familjerådgivningen	4
Anmälan av brister i verksamheten - Lex Sarah	5
Tillsyn	5
Familjerådgivningens självständighet	5
Självständigt behandlingsansvar	6
Sekretess	7
Vittnesplikt	9
Familjerådgivningen och barnen	9
Barn och våld	10
Anmälningsplikt	12
Referenser	13
Bilaga: Frågeställningar inskickade av familjerådgivare	15

Vad styr arbetet?

Familjerådgivningen är en lagstadgad verksamhet enligt socialtjänstlagen och av det följer ett regelverk med lagar, förordningar, föreskrifter, allmänna råd, rättspraxis och JO-uttalanden som styr verksamheten. De olika regelverken skiljer sig åt när det gäller tillämpningen. Lagar och föreskrifter ska efterföljas, medan andra är vägledande.

Förarbeten är ett samlingsnamn för utredningar, propositioner och betänkanden som tas fram innan riksdagen beslutar om en ny lag. I propositionen framgår motiven till den nya lagen och hur den ska tolkas och tillämpas.

Lagar och förordningar är bindande regelverk som skall följas. När riksdagen har antagit en lag offentliggörs den i Svensk författningssamling (SFS). I Svensk författningssamling finns också regeringens förordningar som är regler som regeringen själv får besluta om. Förordningar reglerar myndigheternas verksamhet. Propositioner, skrivelser, lagar och förordningar kan sökas på Regeringskansliets rättsdatabaser.

Föreskrifter är bindande rättsregler och kan utfärdas som ett komplement till enskildas och myndigheters handlande. Vissa statliga myndigheter, till exempel socialstyrelsen, har rätt att besluta om föreskrifter inom sitt verksamhetsområde.

Allmänna råd kan utfärdas av en myndighet för att ge vägledning i hur en lag bör tillämpas. De är inte juridiskt bindande som lagar. Socialstyrelsens handböcker och meddelandeblad har inte juridisk status, men kan fungera som ett stöd när man ska utföra sitt arbete.

Justitieombudsmannen (JO) kan granska att myndigheterna arbetar enligt de lagar och regler som styr deras arbete, och särskilt sådana lagar som berör enskildas rättigheter och skyldigheter i förhållande till det allmänna. Om myndigheten agerat felaktigt, uttalar JO kritik som kan rikta sig såväl mot myndigheten som enskilda tjänstemän. JO:s beslut är inte rättsligt bindande, men i praktiken använder myndigheten JO:s uttalande för att förbättra verksamheten.

Rättspraxis är domar från högre domstolar och vissa myndigheter. Om målet har avgjorts i högsta instans är rättsfallet vägledande för tillämpningen av lagen. Det blir ett prejudikat. Inom socialtjänsten är Regeringsrätten högsta förvaltningsdomstol.

Referenslista presenteras sist i denna redovisning.

Familjerådgivning – kommunens ansvar

Med familjerådgivning avses verksamhet med syfte att *bearbeta samlevnadskonflikter* i parförhållanden och familjer (SoL 5:3).

Varje kommun ansvarar för socialtjänsten inom sitt område och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp de behöver (SoL 2a:1). Kommunen ska *sörja för* att familjerådgivning genom kommunens försorg eller annars genom lämplig yrkesmässig rådgivare kan erbjudas dem som begär det (SoL 5:3). Kommunen har alltså möjlighet att genom avtal med annan utförare - bolag, förening, stiftelse eller enskild - säkerställa att familjerådgivning kan erbjudas (SoL 2:5).

Oavsett utförare ska familjerådgivning utföras av *lämplig yrkesmässig rådgivare* (SoL 5:3). Kommunen kan då ställa krav på viss kompetens, exempelvis vid upphandling.

Kommunen har också ansvaret för att verksamheten ska bedrivas med god tillgänglighet och med *tillräckliga resurser* så att väsentliga väntetider inte uppstår (Prop. 1993/94:4).

Familjerådgivningen *förutsätts*, (inte tvingande) också arbeta med utåtriktad verksamhet som att förmedla kunskap och sprida information om samlevnad. Det kan t.ex. handla om att medverka vid föräldrautbildning eller fortbildningsverksamhet för andra personalgrupper inom socialtjänsten och liknande (Prop. 1993/94:4, Prop. 1995/96:117). En kommun har alltså möjlighet att vid en upphandling ange om viss utåtriktad verksamhet ska ingå i uppdraget.

En fråga hade ställts om kommunens skyldighet att *sörja för* familjerådgivning kan uppfyllas, om antalet samtal begränsas till exempelvis högst fem samtal för alla? Med anledning av begränsade resurser kan kommunen reglera verksamheten för att det inte ska uppstå väsentliga väntetider. Familjerådgivare kan däremot bedöma att en del par och enskilda kan vara i behov av flera samtal för att kunna bearbeta sina samlevnadskonflikter. En begränsning kan leda till sämre hjälp och sämre kvalitet i behandlingsarbetet. De kan också återkomma senare om hjälpen varit bristfällig. Får den enskilde sina rättigheter tillgodosedda enligt lagen? Vid en granskning av regelverket framkommer att det inte finns något närmare angivet i vilken omfattning familjerådgivning ska erbjudas i det enskilda fallet. Av detta följer frågan om vad som är tillräckligt god hjälp generellt inom familjerådgivningen och vem bedömer detta i så fall? Vem kan definiera vad de sökande behöver? Det finns alltså utrymme för olika tolkningar och bedömningar. Detta behöver i så fall prövas i högre instans genom tillsyn eller av JO:s granskning om socialtjänstlagen efterlevs. Begäran om tillsyn eller JO-anmälan kan göras av såväl familjerådgivningen som av en enskild hjälpsökande.

Det är inte möjligt att i enskilda fall besluta om omfattningen av behandlingsinsatsen (exempelvis av annan som chef eller utomstående ”kontroller” om t.ex. högst fem samtal), med anledning av att familjerådgivningen är en förebyggande insats och en självständig verksamhet *utan myndighetsutövning* (Prop. 1993/94:4). Det finns inget lagstöd för att behovsprövning/beslut om insats får göras. En osäkerhet kring rättsläget skulle då uppstå, bl a gällande möjligheten för den enskilde att överklaga ett beslut som går honom/henne emot. Behovsprövning och beslut om insats kan bara göras inom den myndighetsutövande delen av socialtjänsten med de bestämmelser om handläggning, dokumentation och rättsäkerhet som följer av det. Familjerådgivningen är frivillig och har dessutom särskilt stränga sekretessregler som i princip innebär fullständig tystnadsplikt.

Kommunens ansvar för god kvalitet

Insatser inom socialtjänsten ska vara av *god kvalitet*. För utförandet av uppgiften ska det finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet. *Kvaliteten i verksamheten ska systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras* (SoL 3:3).

Vad som menas med *god kvalitet* beskrivs i SOSFS 2011:9 om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete. Där anges att en verksamhet ska uppfylla de krav och mål som anges för verksamheten i lagar och föreskrifter samt beslut som har meddelats med stöd av sådana föreskrifter. Föreskrifterna lägger närmare fast grundstrukturen för hur ledningen ska arbeta för att säkra att verksamheten uppnår kvalitet och utforma verktyg för att styra och förbättra verksamheten. Detta innebär att de som har ansvaret för att leda verksamheten först måste klargöra vilken verksamhet som bedrivs, klargöra vad som är god kvalitet (”kravlista”), bedöma vilka rutiner och processer som behöver fastställas för att uppnå kraven, det vill säga omfattningen av ledningssystemet. Hur kvalitetsarbetet ska bedrivas ska dokumenteras, likaså hur kvalitetsarbetet fortlöpande bedrivs, utvecklas och säkras samt vem som har ansvar för vad. Det kan vara lämpligt att kommunen varje år gör en ”kvalitetsberättelse” för respektive verksamhet.

Det systematiska förbättringsarbetet kan i praktiken byggas på riskanalyser, egenkontroller, (klagomål och synpunkter, avvikelshantering, rapporter från personal, lex Sarah). Resultatet ska sedan ligga till grund för fortsatt utveckling av ledningssystemets processer och konkreta förbättringsåtgärder för verksamheten. Alla som bedriver socialtjänst ska systematiskt och fortlöpande utveckla och säkra kvaliteten i verksamheten.

Om kommunen upphandlat familjerådgivning av annan gäller samma regelverk om skyldigheten att utforma ett ledningssystem. Det är då vårdgivaren (bolag, enskild familjerådgivare) som har ansvaret att ta fram ett ledningssystem. Kommunen kan inför en upphandling ställa krav på att vårdgivaren redovisar på vilket sätt de ska uppfylla kravet för att säkerställa kvalitet i arbetet. Kommunen och den politiska nämnden har fortfarande det yttersta ansvaret. Nämnden kan delegera ansvaret till en tjänsteman.

God kvalitet för familjerådgivningen

I kommunens ansvar ligger att familjerådgivning ska bedrivas med *god kvalitet* (SoL 3:3, SOSFS 2011:9) och av *lämplig yrkesmässig rådgivare* (SoL 5:3).

Med *god kvalitet* enligt lagstiftningen menas:

- att verksamheten bedrivs med *god tillgänglighet* och med tillräckliga resurser så att väsentliga väntetider inte uppstår (SoL 2:1, 5:3). Familjerådgivning är inriktad på att ge stöd vid krisituationer. Kriserna är i många fall akuta. Det ligger i sakens natur att familjerådgivning inte kan bedrivas med långa väntetider. Verksamheten måste därför anpassas så att väsentliga väntetider inte uppstår (Prop.1993/94). Lagstiftaren har inte tydligare reglerat vad som menas med *god tillgänglighet*, men förutsätter att tillsynsmyndigheten (dåvarande länsstyrelsen, nuvarande Inspektionen för vård och omsorg, IVO) följer väntetidernas utveckling och påtalar olämpligt långa väntetider.
- att *sekretessreglerna efterföljs* (OSL 26:3). Familjerådgivningen har absolut sekretess för alla uppgifter en enskild lämnat i samband med rådgivningen. Medgivande eller undantag enligt lag bryter sekretessen. Se avsnittet om Sekretess.
- att *personalen har lämplig utbildning och erfarenhet* (SoL 3:3). Lagstiftaren har överlåtit ansvaret till kommunen att se till att personalen har lämplig utbildning för att bedriva familjerådgivning.

Med *yrkesmässighet* enligt SoL 5:3 menas att verksamheten ska bedrivas med viss professionalitet och med viss omfattning.

Utöver ovanstående har kommunen möjlighet att ytterligare utveckla och ange vad som ska vara *god kvalitet*. Vid upphandling behöver kommunen ställa tydliga krav på vad som menas med *lämplighet* och vilka uppgifter och mål som ska uppfyllas.

Anmälan av brister i verksamheten - Lex Sarah

Lex Sarah (Prop. 2009/10:131, SOSFS 2011:5) är en del av det systematiska kvalitetsarbetet, bland annat inom socialtjänsten. Var och en som fullgör en uppgift inom socialtjänsten ska genast rapportera om man uppmärksammar eller får kännedom om missförhållande eller påtaglig risk för

missförhållande, som rör den som får, eller kan komma ifråga för insatser inom verksamheten. Det finns inget hinder i lagen att anmäla missförhållanden inom andra verksamheter inom socialtjänsten än den egna. Anmälan ska gälla hot mot eller konsekvenser för enskildas liv, säkerhet eller fysiska/psykiska hälsa.

Lagen har sin utgångspunkt i vad som kan ha brutit på organisationsnivå och inte hos enskilda anställda. Syftet med lagen är att missförhållanden ska rättas till, att verksamheten ska kunna utvecklas och att liknande missförhållanden inte uppkommer igen (SoL 14:6).

Familjerådgivning regleras, oavsett huvudman, av socialtjänstlagen och omfattas därför av samma bestämmelser. Om familjerådgivare gör anmälan om missförhållanden får sekretessen inte röjas, om medgivande av berörda inte ges. Inom familjerådgivning skulle missförhållande till exempel kunna vara att någon med rätt till familjerådgivning inte erbjudits insats.

Nämnden bör fastställa rutiner för hur rapporteringen ska ske och informera de anställda. Anställda inom kommunen ska lämna rapporten till den som nämnden utsett som mottagare av rapporter. Familjerådgivare som är anställda av annan uppdragsgivare som kommunen tecknat avtal med ska rapportera till sin huvudman som i sin tur sedan ska rapportera vidare till nämnden. Anställd kan inte rapportera missförhållanden enligt lex Sarah direkt till Inspektionen för vård och omsorg, utan det är nämndens ansvar att genast göra det vid allvarliga missförhållanden.

Tillsyn

Socialstyrelsen hade tidigare ansvaret för såväl vägledning för som tillsyn över familjerådgivningen men från och med 2013-07-01 har en ny tillsynsmyndighet inrättats. Inspektionen för vård och omsorg (IVO). Ansvaret för vägledning och tillsyn inom socialtjänsten delas nu upp mellan dessa två olika myndigheter. Vem som helst kan påtala brister och begära tillsyn, men IVO:s beslut att inte inleda tillsynsärende kan inte överklagas. Vem som helst kan också vända sig till JO. Tillsyn kan gälla en hel verksamhet eller hur ett specifikt ärende har hanterats.

Ett för KFR aktuellt exempel på tillsynsfråga är när föreningen för en tid sedan begärde Socialstyrelsens tillsyn när det gäller avgiftsnivån för samtal vid familjerådgivningen i Stockholms stad. Den avgift som kommunen har rätt att ta ut får inte vara så hög att den hindrar människor från att söka hjälp (Prop. 1993/94:4). Hur lagen ska tillämpas i det här avseendet har inte varit föremål för prövning. Socialstyrelsen avvisade begäran om tillsyn. Socialstyrelsen beslut att inte utöva tillsyn kan inte överklagas (SoL 16:4). Möjlighet finns då att gå vidare med frågan genom att göra en anmälan till JO.

Familjerådgivningens självständighet

Familjerådgivningens huvuduppgift är, att genom *terapisamtal* medverka till *bearbetning av samlevnadsproblem* och konflikter främst i par- och familjrelationer. Familjerådgivningen är en *självständig* verksamhetsgren inom socialtjänsten och får inte inordnas i den övriga verksamhet som bedrivs inom socialtjänsten. En förutsättning för att familjerådgivningen ska fylla sin funktion är att enskilda ska känna fullständig trygghet att de ofta känsliga personliga uppgifter som lämnas inte sprids vare sig till närstående enskilda eller andra myndigheter eller avdelningar inom samma myndighet. Behov av att värna om familjerådgivningens integritet och förtroende gör att *försiktighet* måste iaktas så att *roller inte hopblandas* på ett felaktigt sätt (Prop. 1993/94:4).

Ett vägledande uttalande finns från JO angående familjerådgivningens självständighet och varför ”kombinationstjänster” inte ska tillämpas. Det är exempelvis inte lämpligt att socialsekreterare eller

familjerättssoionomer med myndighetsutövning arbetar inom familjerådgivningen (1990/2000:JO Dnr 3500-1997 s. 272).

Självständigt behandlingsansvar

Socialstyrelsen har i vägledande meddelandeblad sammanfattat hur familjerådgivningen *bör* bedrivas. Meddelandebladen bygger på de utredningar och förarbeten som legat till grund för lagen. I socialstyrelsens meddelandeblad (17/94) angavs att familjerådgivarna arbetar med eget behandlingsansvar. Begreppet eget behandlingsansvar bygger på den tradition som familjerådgivning vilar på. Om det i anställningsavtalet formuleras att familjerådgivare har "eget behandlingsansvar" blir det juridiskt bindande.

Enligt en inskickad fråga har en chef som inte arbetar som familjerådgivare gjort bedömning och beslutat om behandlingsinsats i ärenden vad gäller begränsning av antal samtal, hänvisning till annan vårdgivare som familjerätt eller psykiatri.

SoL 5:3 formulerar att

"Kommunen skall sörja för att familjerådgivning genom kommunens försorg eller annars genom lämplig yrkesmässig rådgivare kan erbjudas dem som begär det"

Detta definierar å ena sidan inte rätten att bli erbjuden ett visst antal samtal men å andra sidan inte heller ger det lagstöd för att behovspröva. Generella regler för handläggning och myndighetsutövning är att om någon ansöker om något som de inte får, har de rätt att få ett avslag med besvärshänvisning.

Frågan blir om kommunen efterlevt sin skyldighet att sörja för familjerådgivning när någon begär fler samtal än kommunens eller en chefs generella begränsning tillåter? Eftersom lagstiftningen är lite öppet formulerad blir innebörden av vad "sörja för" och "erbjudas dem som begär" en tolkningsfråga. JO är den myndighet som ska bedöma om kommuner efterlever lagarna "tillräckligt bra", och främja att lagen tillämpas enhetligt över landet. Speciellt lagar som berör enskildas rättigheter. Vad vi känner till har JO aldrig granskat någon kommuns generella begränsningar av samtal i förhållande till lagstiftningen. Det förutsätter att någon enskild anmäler kommunen till JO eller att JO på annat sätt informeras om problematiken och tar ett så kallat eget initiativ. Inte heller Socialstyrelsen/numera IVO, har i tillsyn uttalat sig kring om begränsningar av det här slaget kan anses OK eller inskränker för mycket på människors rätt att få det stöd lagen ger dem rätt till.

Gunilla Cederström som är Socialstyrelsens ansvarige för familjerådgivning uppger i ett e-postmeddelande att det är familjerådgivaren som kan bedöma om någon klient behöver annan hjälp och kan hänvisa klienten exempelvis till psykiatrin. Klienten avgör sedan själv om den ska ta kontakt eller inte. Om familjerådgivning kan pågå parallellt blir en bedömning familjerådgivningen behöver göra.

Sekretess

Inom kommunal familjerådgivning gäller *sekretess för alla uppgifter* som enskild lämnat i förtroende eller har inlämnats i samband med rådgivningen (OSL 26:3). De som vänder sig till familjerådgivningen ska känna sig fullständigt trygga med att de uppgifter de lämnat inte förs vidare till andra enskilda eller andra myndigheter och verksamhetsgrenar inom samma myndighet. Redan uppgiften att någon vänt sig till familjerådgivningen är sekretesskyddad (1999/2000 JO 3500-1997 s. 272). Om det finns samtycke från den enskilde kan uppgifter helt eller delvis lämnas ut (OSL 10:1).

Med anledning av den stränga sekretess som gäller för familjerådgivningen får någon menprövning inte göras. Detta innebär att man inte får pröva om personuppgifter kan röjas utan att det är till men för den som uppgiften rör eller dennes närstående. Det behövs ett direkt medgivande från den berörde. Av denna regel följer att familjerådgivningen inte heller har någon meddelarfrihet till pressen.

Samma sekretessregler gäller för familjerådgivare i enskild verksamhet, men dessa är reglerade i ett annat lagrum (SoL 15:2, Prop. 1995/96:117).

Det är viktigt att skilja på situationer där familjerådgivaren är skyldig att bryta sekretessen respektive där familjerådgivaren utan hinder av sekretess har möjlighet att, antingen på eget initiativ eller på begäran av polis- eller åklagarmyndighet lämna ut uppgifter (Socialstyrelsens meddelandeblad april 2008).

Uppgiftsskyldighet enligt lag (OSL 8:1) gäller:

- Anmälningsskyldighet om barn som far illa (SoL 14:1 3:e st.)
- Vittnesplikt i domstol (RB 36:5).

Om vissa allvarliga brott som är ”å färde” gäller anmälningsskyldighet (BrB 23:6). Det är fråga om allvarliga brott som mord, dråp, rån och grov misshandel. Om det krävs att sekretessen bryts för att avvärja fara för liv, hälsa eller värdefull egendom får uppgifter lämnas ut utan att det utgör ett brott (BrB 24:4).

Möjlighet att polisanmäla misstanke om vissa brott mot minderårig (OSL 10:21) föreligger vid brott mot liv och hälsa (BrB kap. 3), brott mot frihet och frid (BrB kap. 4), sexualbrott (BrB kap. 6) och könsstympning mot kvinnor (lag 1982:316).

Sekretess hindrar inte att familjerådgivningen lämnar uppgift till polis- eller åklagarmyndighet (OSL 10:23). Detta gäller när det föreligger misstanke om:

- brott som ger fängelse minst ett år
- försök till brott som ger fängelse minst två år
- försök till överföring av allmänfarlig sjukdom

Det är lämpligt att be myndigheten som begär uppgifterna att lämna information om ovanstående för att man själv ska kunna göra en bedömning om information kan lämnas ut.

Familjerådgivningen har inte dokumentationsplikt och för inte journaler. Detta gäller även familjerådgivare som är leg. psykoterapeuter och som inom andra verksamheter ska föra journal. (SOSFS 2006:5). Eventuella minnesanteckningar ska makuleras i samband med att kontakten avslutas.

Den stränga sekretessen råder i förhållande till andra verksamhetsgrenar inom socialtjänsten, men inte inom den egna verksamheten.

Klienters klagomål på familjerådgivningen omfattas inte av familjerådgivningssekretessen utan blir ett ärende hos socialtjänsten/socialnämnden.

Familjerådgivningssekretessen innebär i den praktiska verksamheten:

- Den som vänder sig till familjerådgivningen har möjlighet att vara anonym. Familjerådgivningen har ingen rätt att kräva att de sökande ska uppge namn eller om de bor i kommunen. Det finns däremot inget som hindrar familjerådgivaren att fråga om detta. Uppgifter om namn och telefonnummer behövs ju av praktiska skäl.

- Tidsbeställning via bokningscentral, hemsida eller via e-post kan inte garantera den absoluta sekretessen och strider mot lagens föreskrift om rätt till förstärkt sekretess. Grundantagandet är att det endast är familjerådgivare som kan ta emot sekretessbelagda uppgifter. Eventuellt annan än familjerådgivare som tar emot tidsbeställningar ska också omfattas av familjerådgivningssekretess.
- För att säkerställa sekretessen är den lämpligaste rutinen att kontakter sker via telefon. E-postmeddelanden har en lägre säkerhetsgrad. Framför allt gäller det om e-postsystemet saknar kryptering. Det kan vara tveksamt att tolka ett meddelande från en klient via e-post som ett medgivande till att information får utbytas på det sättet. Samma tveksamhet gäller om familjerådgivare svarar en klient via e-post även om det är uppgifter av ”ringa betydelse”. Ett skriftligt medgivande kan behövas i så fall. Med anledning av att allt flera verksamheter använder sig av den nya tekniken i kontakten med enskilda följs utvecklingen av Datainspektionen, som också kan ge råd om vad som gäller i olika sammanhang.
- Postöppning och registrering får inte ske utanför familjerådgivningen av någon i en annan verksamhetsgren. Detta gäller också chefen för familjerådgivningen som avdelningschef eller socialchef. Det kan behöva tydliggöras vilka som omfattas av familjerådgivningens verksamhet för att säkerställa sekretessen i alla led. När det gäller post så avses såväl brev, e-post, SMS och inspelade telefonmeddelanden (som handlingar räknas allt som kan läsas, avlyssnas och på annat sätt uppfattas med tekniska hjälpmedel).
- Användning av betalterminaler för kontokort vid hantering av besöksavgift innebär oftast att sekretessen inte kan garanteras då personernas namn och adress registreras vid inbetalning. Redan den omständigheten att en enskild person har kontakt med familjerådgivningen omfattas av sekretess (JO 1999/2000 35000-1997. s. 272). En del kommuner har högkostnadsskydd för samtalen och ekonomikontoret upprättar då ett namnregister och bevakar inbetalningarna under året. Upprättandet av ett register innebär att det blir en allmän handling och ska diarieföras. Registret blir då också möjligt att söka. Registrering och bevakning kan bara ske inom familjerådgivningen om sekretessen ska upprätthållas. En rekommendation är att undersöka hur kommunens betalningssystem är upplagt och hur sekretessen kan uppfyllas.
- När det gäller familjerådgivares minnesanteckningar till stöd i behandlingsarbetet, gäller att dessa ska förstöras i samband med att kontakten avslutas. Det gäller även ärendebudet med eventuella personuppgifter. Denna regel står i kontrast till behovet av att i statistik till Socialstyrelsen inte registrera personer flera gånger som återkommer samma år efter avslutad kontakt. Vid många byråer har därför ärendebudet sparats. I denna gråzon kolliderar två regelverk med varandra, men huvudregeln är att allt material ska förstöras direkt när kontakten är avslutad.

Vittnesplikt

Generellt gäller att familjerådgivningens stränga tystnadsplikt går före vittnesplikten. Familjerådgivare har endast en *begränsad vittnesplikt* i domstol (RB 36:5). Familjerådgivare får endast höras som vittnen om det är medgivet i lag eller den till vars förmån sekretessen gäller samtycker till det. Skriftligt samtycke är lämpligt. Familjerådgivare kan inte föreläggas att lämna ett skriftligt yttrande (RB 38:2). Vittnesplikten gäller skyldighet att lämna ut uppgifter när det gäller i mål om:

- brott som avses i OSL 10:21-23 (se avsnittet om sekretess),

- mål om besöksförbud (SoL 5:2),
- medgivande att ta emot ett barn för stadigvarande vård och fostran ((SoL 6:6),
- adoptionsärenden (SoL 6:13 och 14)
- mål enligt LVU

Vittnesplikt i brottmål kan förekomma såväl under förundersökning som vid huvudförhandling. En förutsättning för att domstolen ska bifalla en begäran om vittnesförhör redan under förundersökningen är bland annat att detta är av synnerlig vikt för utredningen att vittnesförhör hålls (RB 23:13). Ytterligare en förutsättning är att förundersökningen fortskridit så långt att någon skäligen kan misstänkas för brottet.

För familjerådgivare i enskild tjänst gäller motsvarande regler (RB 36:5).

Familjerådgivningen och barnen

Barnrättsperspektivet har alltmera förstärkts i svensk lagstiftning och anpassats till barnkonventionen - FN:s deklaration om barns rättigheter (1989). Barnkonventionen godkändes av Sveriges riksdag 1990, men har inte inkorporerats (ratificerats) i svensk lagstiftning (Prop. 1989/90:107). Genom beslutet åtog sig Sverige en folkrättslig förpliktelse att följa konventionen och vidta alla lämpliga åtgärder för att förverkliga den inom stat, landsting och kommuner. Barnkonventionen innehåller olika slag av rättigheter som medborgerliga, politiska, ekonomiska, sociala och kulturella. Enligt Barnkonventionen ska barnets bästa alltid komma i främsta rummet vid allt offentligt beslutsfattande och alla åtgärder som rör barn. Konventionen innehåller fyra grundläggande principer:

- Förbud mot diskriminering
- Barnets bästa i främsta rummet
- Rätten till liv och utveckling
- Rätten att få komma till tals

I svensk lagstiftning fastslås i föräldrabalken att barnet har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Barnet ska behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling (FB 6:1). Det är föräldrarna som har ansvaret för barnets omvårdnad tills barnet fyllt arton år (FB 6:2). Vid beslut om vårdnad, boende och umgänge ska *barnets bästa* vara avgörande. Hänsyn ska tas till barnets vilja utifrån barnets ålder och mognad (FB 6:2a).

Enligt FN:s barnrättskommitté förutsätter en bedömning av barnets bästa, en analys av konsekvenserna för barnet både från ett kort och ett längre tidsperspektiv. *Barnperspektivet* innebär att se och synliggöra barnets situation, att försöka se situationen med barnets ögon och att prata med barnet och ta del av barnets egen uppfattning. En *barnkonsekvensanalys* behöver omfatta vilka konsekvenserna blir för barnet av beslut som fattas, åtgärder och förändringar som vidtas. Det gäller även vilka konsekvenserna blir för barnet om åtgärder inte vidtas. Barnets bästa grundar sig på en sammantagen bedömning och prövning av barnets hela situation baserad på:

- det aktuella barnets uppfattning,
- de vuxnas uppfattning om barnets situation,
- barnkonsekvensanalysen
- kunskap om barns behov utifrån vetenskap och beprövad erfarenhet, samt i vissa fall expertutlåtande.

I socialtjänstlagen har skyddet för barn och unga stärkts från den 1/1 2013. Vid beslut eller andra åtgärder som rör vård eller behandlingsinsatser för barn ska det som är bäst för barnet vara avgörande

(SoL1:2). När en åtgärd rör ett barn ska barnet få relevant information och *ges möjlighet att framföra sina åsikter*. Om barnet inte kan framföra sina åsikter, ska barnets inställning klarläggas på annat sätt. Barnets åsikter och inställning ska *tillmätas betydelse* utifrån barnets ålder och mognad (SoL 11:10).

Barnperspektivet som utgår från vad som är bäst för barnet kan hamna i konflikt med vuxnas intressen. Det är då angeläget att olika förslag till lösningar analyseras och vägs mot varandra i en beslutssituation (Prop. 1996/97:124, s. 99).

2011 infördes i socialtjänstlagen en förstärkning av barns rätt till hjälp trots att en av vårdnadshavarna inte samtycker till det. Det kan till exempel gälla kontakt med BUP, öppenvårdsinsatser, bistånd till kontaktfamilj eller LSS-insatser. Denna regel gäller endast behovsprövat stöd, inte serviceinsatser. Som exempel kan så kallade Trappan-samtal vara serviceinsats i vissa kommuner, medan andra kommuner beviljar samtalen som bistånd.

KFR anger i sitt policydokument om kommunal familjerådgivning (www.kfr.nu) att barnkonventionen och konventionen om mänskliga rättigheter gäller för familjerådgivningens verksamhet. Vad innebär i så fall barnperspektivet i praktiken? Kan familjerådgivning betraktas som en insats som rör barn? Hur kan barn i så fall göras delaktiga inom familjerådgivningen? Finns det också sammanhang där det inte är till barnet bästa att få information och möjlighet att komma till tals? *Barnperspektivet inom familjerådgivningen* kan vara att synliggöra barnets behov och situation tillsammans med föräldrarna och diskutera konsekvenser för barnet utifrån olika aspekter. Om föräldrarna önskar det är det möjligt för familjerådgivaren att prata med barnet eller att barnet deltar vid samtal med föräldrarna. Familjerådgivare kan också hänvisa och rekommendera föräldrarna till kontakt med socialtjänsten, BUP osv. Om familjerådgivaren får kännedom om att ett barn far illa gäller skyldigheten att anmäla till socialtjänsten (SoL 14:1).

Barn och våld

Familjerådgivningen möter par, familjer och enskilda där våld förekommer eller har förekommit. En nationell studie om hur omfattande mäns våld mot kvinnor är visade att en dryg tredjedel av kvinnorna utsatts för hot, fysiskt och/eller sexuellt våld av en före detta make eller sambo. En separation kan ofta utlösa våld (Lundgren m.fl. 2001). Barn är ofta vittne till våldet och deras utsatthet har på senare tid uppmärksamats på ett tydligare sätt. Kommittén mot barnmisshandel uppskattar att vart tionde barn i Sverige någon gång har upplevt våld och vart tjugonde barn upplever våld ofta (SOU:2001:72).

Barn som bevittnar våld är en utsatt grupp. Forskning har visat att barn som lever i våld ofta är närvarande när mamman misshandlas och många barn, ca 34 %, ingriper för att stoppa våldet. De barn som bevittnar våld utsätts också själva i hög grad av våld, uppskattningsvis 40-60%. Barnen har en flerfaldigt ökad risk för psykiska problem. Att bevittna våld kan till och med ge allvarligare psykiska problem än att själv vara utsatt som barn. En fjärdedel av dessa barn visar symptom på posttraumatiskt stressyndrom. Barn som bevittnat våld är per definition barn som kan misstänkas fara illa. (Broberg, Almqvist m fl 2011)

Våld i nära relationer är ett stort samhällsproblem och folkhälsoproblem såväl som ett brott mot de mänskliga rättigheterna. Utifrån barnkonventionen ska barn på grund av sin sårbarhet ha rätt till skydd, samhälleliga resurser och delaktighet. Samhällets ansvar har ytterligare lyfts fram om föräldrarna brister i sitt. Socialtjänstens ansvar gentemot den som utsatts för våld har skärpts i socialtjänstlagen från den 1/7 2007 till en *skyldighet* att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Socialtjänsten ska särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av hjälp för att förändra sin situation. Nämnden ansvarar för att barn som bevittnat våld eller andra övergrepp får det stöd och den hjälp *som de behöver* (Sol 5:11). Detta är en skärpning av lagstiftningen som infördes 1 januari 2013.

(Tidigare sas att socialnämnden ska beakta att barn som bevittnat våld *kan* vara i behov av stöd). Ytterligare en skärpning är att begreppet ”närstående vuxna” ändrades till ”närstående”, vilket då även innefattar till exempel syskon och mor- och farföräldrar.

Med begreppet *bevittna* avses i huvudsak att någon sett eller hört något. Av barns berättelser vet man idag att barn sett och hört mera än vad de vuxna har trott. I strafflagstiftningen är det inte tydliggjort om ett barn som bevittnat våld ska anses som att det utsatts för psykisk misshandel. Tolkningsproblem kan därför uppstå. Begreppet *bevittnat våld* är ett vidare begrepp inom socialtjänstlagen, och i förarbetena diskuteras att det även kan omfatta att barn på annat sätt uppfattat våld. (Prop. 2012/13:10).

Definition av *psykisk misshandel* finns att hämta i propositionen som föregick Lagen om vård av unga (LVU). Med psykisk misshandel menas systematiska kränkningar, nedvärdering, terror, negativ särbehandling, att leva under hot om våld, repressalier och liknande. Psykisk misshandel kan ändå vara svår att definiera. Det är inte fråga om enskilda händelser utan om en relation och ett förhållningssätt som bland annat hindrar utvecklingen av en positiv självbild hos barnet. Att tvingas bevittna våld eller leva i en miljö där hot om våld förekommer kan också göra att ett barn far psykiskt illa. Socialstyrelsen fastslår i skriften ”Barn som far illa eller riskerar att fara illa” (2013) att barn som lever i en sådan miljö utsätts för psykiskt våld (Ref: prop. 2002/03:53 s. 48 och prop. 2005/06:166 s. 13–16). I skriften (s. 31) finns en tydlig sammanfattning om vad som kan definieras som psykiskt våld. <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19211/2013-11-1.pdf>

När det gäller samhällets insatser för barn som utsatts för brott kan insatser ske på olika nivåer. Dels inom den straffrättsliga processen och dels genom stödjande och terapeutiska processer. Den juridiska rättsprocessen får inte medföra att barnet behov av stöd i olika former fördröjs, exempelvis genom att invänta utredning på till exempel så kallade Barnahus. Socialtjänstens främsta uppgift är som alltid att garantera barnet skydd.

Anmälningsskyldighet

För att stärka samhällets skydd och stöd för barn och ungdomar som far illa eller riskerar att fara illa, har Socialtjänstlagens bestämmelser om anmälningsskyldighet omformulerats 2013. Olika sociala rapporter, tillsyns- och forskningsrapporter har visat på stora brister i den sociala barn- och ungdomsvården. Med den bakgrunden har bl a anmälningsskyldigheten förtydligats. Enligt SoL 14:1 är myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdomar, andra myndigheter inom hälso- och sjukvården med flera myndigheter:

”... skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa”.

Detta innebär att anmälan kan göras utifrån anmälarens iakttagelser och oro för att barnet kan fara illa, inte längre utifrån förväntad kännedom om socialtjänstens uppdrag.

Anmälningsskyldigheten för familjerådgivare är dock mera begränsad än vad gäller för andra verksamheter inom socialtjänsten (SoL 14:1 3 st.):

”De som är verksamma inom familjerådgivning är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om att ett barn utnyttjas sexuellt eller utsätts för fysisk eller psykiskt misshandel i hemmet”.

Socialstyrelsen har, med hänvisning till bland annat förarbeten, tydliggjort att barn som lever i en situation med våld och hot om våld utsätts för psykiskt våld. Inte bara barn som utsätts direkt utan även de som bevittnat våld har numera en utvidgad rätt till stöd och hjälp, och givetvis skydd vid behov (Prop. 2012:13/10). Familjerådgivares skyldighet att anmäla gäller numera alltså även för barn som bevittnar våld. En otydlighet finns dock kvar eftersom det i lagen står att familjerådgivare är skyldiga att anmäla när barn utsätts för psykisk misshandel. Frågan är därför hur man ska se på anmälningsplikten när det kommer till familjerådgivares kännedom att barnet bevittnat våld, om det inte är absolut nu pågående?

Lagstiftningen är en skyddslagstiftning för barnet. Anmälningsplikten är ovillkorlig och gäller framför familjerådgivningssekretessen. Att underlåta att anmäla när man har skyldighet till det är ett brott enligt brottsbalken. Det är socialtjänstens ansvar att utreda om barnet far illa och behöver socialtjänstens insatser. Den bedömningen får eller kan familjerådgivningen inte göra. Det kan visa sig att en anmälan varit ogrundad, men det är socialtjänstens ansvar att bedöma.

Anmälan till socialtjänsten ska helst göras skriftligt. I brådskande fall kan anmälan behöva göras muntligt. I efterhand kan man göra en skriftlig komplettering. Det är inte närmare reglerat vad anmälan ska innehålla. De uppgifter som lämnas ska vara tillräckligt väsentliga och ändamålsenliga (SOSFS 2003:16). Om man är tveksam kan man alltid samråda med socialtjänsten utan att uppge klientens namn.

Det kan i vissa fall vara lämpligt att informera vårdnadshavaren att man kommer att göra en anmälan. I Socialtjänstlagen har ett tillägg införts, att socialtjänsten bör erbjuda ett möte mellan klienten och anmälaren. Som familjerådgivare kan man också framföra att man önskar detta. Det bör finnas rutiner inom socialtjänsten om hur anmälan ska göras. För familjerådgivare finns däremot ingen skyldighet att lämna socialtjänsten uppgifter i samband med en utredning om barn far illa.

Det finns en handbok från Socialstyrelsen om anmälningsskyldigheten som kan ge ytterligare vägledning.

Referenser

Propositioner

Prop. 1989/90:107 Om godkännande av FN-konventionen om barnens rättigheter.

1993/94:4 Om Familjerådgivning.

1995/96:117 Tystnadsplikt inom enskild familjerådgivning.

1996/97:124 Ändring i socialtjänstlagen (Socialtjänstlagen kompletterats med ett barnrättsperspektiv).

2002/03:53 Stärkt skydd för barn i utsatta situationer.

2009/10:131 Lex Sarah och socialtjänsten – förslag om vissa förändringar.

2012/13:10 Stärkt stöd och skydd för barn och unga.

Lagar

Socialtjänstlagen (SoL) 2001:453.

Offentlighets- och sekretesslagen (OSL) 2009:400.

Personuppgiftslagen (PuL) 1998:204.

Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) 1990:52.

Föräldrabalken (FB) 1949:381.

Brottsbalken (BrB) 1962:700.

Rättegångsbalken (RB) 1942:740.

Socialstyrelsens författningssamling = SOSFS

SOSFS 2003:16 Anmälan om missförhållanden enligt 14 kap. 1 § Socialtjänstlagen (2001:453).

SOSFS 2011:9 Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete.

SOSFS 2011:5 Lex Sarah.

SOSFS 2006:5 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om dokumentation vid handläggning av ärenden och genomförande av insatser enligt SoL, LVU, LVM och LSS.

Socialstyrelsens meddelandeblad

17/94 Information om familjerådgivning.

April 2008 Om den kommunala familjerådgivningens organisation, sekretess, vittnesplikt m.m.

Justitieombudsmannens yttrande

Angående familjerådgivningens självständighet och varför ”kombinationstjänster” inte skall tillämpas 1999/2000: JO dnr 3500-1997.

Statens offentliga utredningar SOU

SOU 2001:72 Definition av samhällelig omsorgssvikt och skadlig behandling av barn.

Övriga referenser

Policydokument om kommunal familjerådgivning (www.kfr.nu).

Lundgren, E., Heimer, G., Westerstrand, J., Kalliokoski, A-M. (2001). *Slagen Dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige – en omfattningsundersökning*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.

Broberg, A., Almqvist L., Axberg U., Grip K., (2011). *Stöd till barn som bevittnat våld mot mamma. Resultat från en nationell utvärdering*. Psykologiska institutionen Göteborgs Universitet.

Barn som upplever våld. Nationellt centrum för kvinnofrid, Uppsala Universitet (NCK). Sök: NCK, Kunskapsbanken.

Bilaga

Frageställningar inskickade av familjerådgivare runt om i landet inför 2013 års studiedagar.

1. Genomgång av Lex Sarah. Sedan några år är anställda inom IFO skyldiga att anmäla allvarligare brister i verksamheten till Socialstyrelsen enligt Lex Sarah. Ska man vara anställd inom IFO för att det ska gälla? Vad gäller för familjerådgivare som är anställda i någon annan organisation? När är vi skyldiga/har möjlighet att anmäla brister inom den egna verksamheten och brister inom övriga socialtjänsten? Vad gäller för privata utförare där kommunen köpt/avtalat om familjerådgivning?
2. Fråga kring tillsyn. Vad gäller angående tillsyn. Vem kan begära tillsyn? Finns formella regler? KFR gjorde en begäran om tillsyn när det gäller avgifter i Stockholms stad. Socialstyrelsen avvisade vår begäran. Vi vill ha provat vad som menas i Prop. Att avgiften inte får vara så hög att den hindrar människor från att söka hjälp. Det är inte provat någon gång vad det betyder. Socialstyrelsen sa nej. I efterhand har vi fått veta att det beslutet hade kunnat överklagas. Stämmer det? Hur går det till att överklaga? Efter denna skriftväxling la Socialstyrelsen fram på sin hemsida att kommunerna har rätt att ta ut avgift för verksamhet den bedriver, men att avgiften inte får överstiga kommunens kostnad för verksamheten. Så stå det ju i SoL, men det är ju inte det som är poängen när det gäller familjerådgivningens avgifter. I Socialstyrelsens kartläggning 2004 har ju utredaren ett förslag hur Socialstyrelsen skulle kunna ta ut nyckeltal för avgifter, men inget har hänt.
3. I SoL lagstadgas att kommunen skall se till att det finns familjerådgivning att tillgå för kommunens invånare. Om man begränsar antalet samtal, kan man då säga att familjerådgivning är en rättighet för alla? De som behöver familjerådgivning som allra mest, är ju de som har en svårare relationsproblematik och begränsningar leder till sämre hjälp och sämre kvalitet i behandlingen.
4. Enligt Socialstyrelsens Meddelandeblad har familjerådgivare självständigt behandlingsansvar. Vilken innebörd ligger i det självständiga behandlingsansvaret, då chefen/beslutsfattaren kan gå in och reglera antalet samtal?

I Meddelandeblad 17/94 står att familjerådgivare arbetar med självständigt behandlingsansvar. Hur ska man då se på att vissa kommuner begränsar antalet samtal som får ges till par. I en kommun tog sig en chef för att sortera i väntelistan vilka par som skulle hänvisas till annan instans.

5. Fråga kring att blanda olika arbetsuppgifter. Aktuellt ärende. En tjänst utannonserades som familjerådgivare och familjebehandlare. Är det OK att arbeta som familjerådgivare och samtidigt som familjebehandlare inom socialtjänsten. Vad är avgörande för att tjänster inte kan kombineras (se JO)? går det att arbeta med dubbla sekretesslagar och få familjeuppdrag direkt från myndighetsgruppen med återkoppling i ärendena och samtidigt jobba som familjerådgivare och delta i två olika handledningssgrupper? Länsstyrelsen i Dalarna har yttrat sig – när? När det gällde Orsa kommun som ville att par skulle hänvisas till samtal inom socialtjänsten när resurserna inte räckte till och väntetiden blev alltför lång vid familjerådgivningen.
6. Sekretessfrågor: Vissa byråer tar emot tidsbeställning via hemsidan. Hur ställer det sig, när det gäller sekretessen, eftersom paren måste uppge namn och kontaktuppgifter? En kommun använder betalterminaler där personens namn och adress registreras. Hur förhåller sig detta

till sekretess och möjlighet att vara anonym? En mottagning har sitt telefonsystem via nätet; i detta registreras alla telefonnummer automatiskt. Är detta OK med tanke på vår sekretess?

7. Får post som är adresserad till familjerådgivare öppnas av kommunens registrator? Enligt "Riktlinjer för användande av kommunens datorer och internet" skall ett papper med olika punkter undertecknas, däribland en punkt där familjerådgivaren ger sitt tillstånd till att all post som är adresserad till familjerådgivningen får öppnas av kommunens registrator. Det anges också att e-post skall öppnas varje dag och uppgift lämnades, om att verksamhetschefen skulle gå in och läsa familjerådgivningens post under semesterstängning. Fler och fler sökande väljer att boka samtalstid via internet och skriver ofta några rader om sin familjesituation.
8. Hantering av namnuppgifter på besökare vid familjerådgivningen. Vissa kommuner har s k högkostnadsskydd som innebär att man har rätt att gå kostnadsfritt under resten av ett år efter ett visst antal betalda samtal. Detta kräver rutiner för bevara namnuppgifter upp till ett år för att denna rättighet ska gälla. Är det OK handläggare på ex. vis. Ekonomiavdelningen upprättar register för bevakning av denna rättighet? Gör det någon skillnad om det är familjerådgivare som upprättar en sådan förteckning? Hur stämmer ett sådant förfaringsätt med reglerna för dokumentation?
9. Vid inbetalning av besöksavgift via inbetalningskort eller via nätet, kommer namnuppgift om inbetalaren fram, trots att besökare skall vara tillförsäkrade sekretesskydd. Hur ser man juridiskt på detta? En del familjerådgivningar föredrar sådana inbetalningsrutiner framför kontantbetalning, vilket bör undvikas av andra orsaker, nämligen att komma ifrån hanteringen av kontanter.
10. Önskemål om klagörande om familjerådgivarens vittnesplikt.
11. På vilket sätt arbetar familjerådgivningen enligt Barnkonventionen, vilket står i Policydokumentet för kommunala familjerådgivare - hur tar det sig uttryck rent konkret?
12. Socialtjänsten har ett utökat ansvar för att barn som bevittnat våld får behandling. Hur påverkar det familjerådgivningens ansvar?
13. Eftersom reglerna i SoL 5:11 skärptes 2013-01-01 om socialtjänstens ansvar för att barn som bevittnat våld och deras närstående får den hjälp de behöver, undrar vi hur vi ska hantera vår anmälningsskyldighet. Vår anmälningsskyldighet har ju inte ändrats. Ska barn få den hjälp och det stöd de behöver, måste ju någon ha ett ansvar för att utreda deras behov. Om man kommer till familjerådgivningen och det visat sig att barnen bevittnat våld mellan de vuxna, ska det då alltid betraktas som att de är utsatta för psykisk misshandel, så att familjerådgivaren alltid är anmälningsskyldig (eftersom anmälningsskyldigheten är begränsad) och socialtjänstens utredare får ansvar för att utreda deras behov? Situationen kan ju se ut på många olika sätt och hittills har vi uppfattat att vi ska *bedöma* dessa ärenden och om vi bedömer att barnen är utsatta för psykisk misshandel ska det anmälas, exempelvis när barnen lever i miljöer där hot eller våld förekommer ofta eller när de bevittnat även enstaka allvarliga våldshändelser. Vi har tidigare fått klagörande om att det ska vara aktuellt våld när vi anmäler; när det gäller våldshändelser bakåt i tiden är vi inte automatiskt anmälningsskyldiga. Även här kan den begränsade anmälningsskyldigheten som enbart avser misshandel kollidera med barns behov av egna samtal eller annat stöd, även om de här och nu inte är utsatta.
14. Vad avses med "bevittnat våld"?

15. Vad gäller när par berättar att barnen sovit när våld förekommit i paret? Får/måste familjerådgivaren anmäla?
16. Hur ser familjerådgivarens anmälningsplikter ut – skyldigheter och möjligheter?
17. Vad är minimum/maximum av information som familjerådgivare skall skriva i en anmälan till socialtjänsten?
18. Är familjerådgivare skyldiga att lämna kompletterande information vid anmälan till socialtjänsten?